

1. MAI 1965

30 års arbeiderstyre — fire forskjellige perioder

I sin 1. maitale 1965 summerte statsminister Einar Gerhardsen opp utviklingen siden dannelsen av Johan Nygaardsvolds regjering i mars 1935. Han sa bl. a.:

Vi har nettopp feiret 30-årsdagen for dannelsen av Nygaardsvolds regjering. De borgerlige har ikke likt det. Og det kan vi forstå. For dem må jo dette jubileet nærmest stå som et sørgelig kapittel. For arbeiderbevegelsen derimot var det en stor begivenhet, som vi mente at det var all grunn til å feire.

Det dreier seg forresten ikke om en sammenhengende periode på 30 år. Den kan vel helst deles opp i 4 perioder. Fem førkrigsår da arbeiderregjeringen ikke hadde noe partifertall i Stortinget. Det var likevel denne perioden som innledet en fullstendig omlegging av norsk politikk. Etter håpløse og svarte nødsår fikk arbeidsfolk i bygd og by tro på at en aktiv samfunns-politikk kunne skape leveligere og bedre vilkår for alle. Så fulgte en ny periode på fem år, krigens og okkupasjonens år. Da var det ikke plass for partipolitikk. Da måtte kreftene samles i kampen for å vinne landet og friheten tilbake.

Ved frigjøringen gikk vi inn i en ny periode på mellom fem og ti år. Gjenreisingsperioden. Først etter at de viktigste gjenreisingsoppgavene var

løst, kunne vi med full kraft ta fatt på arbeidet med utbyggingen av landet. Ikke alle oppgaver kunne løses på en gang. Men nettopp da var det viktig med en politikk som bygde på samfunnsmessig planøkonomi, og som tok sikte på å få løst de viktigste oppgavene først.

Arbeiderpartiet fikk sitt politiske gjennombrudd i 1933 med et program under slagordet: «Hele folket i arbeid.» Et dristig program og et dristig slagord. I de siste 20 år har vi stort sett hatt full sysselsetting. Det er det viktigste og det største som har skjedd under arbeiderstyret. Den som har opplevd massearbeidsledigheten og den nakne fattigdommen, vet det. Realiseringen av parolen: «Hele folket i arbeid» har frigjort krefter og gjenreist menneskeverd.

Hele folket i arbeid, en rivende teknisk utvikling og en samfunnsmessig planøkonomi har lagt betingelsene til rette for den sterke økonomiske veksten. En vekst som har muliggjort de store sosiale og kulturelle framstegene og den stadige bedringen av levestandarden. Det er vår stolthet at de økonomiske forholdene er jevnere i Norge enn kanskje i noe annet land.

Men har vi fått det sosialistiske samfunnet som vi drømte om? vil noen spørre. Nei, vi har ikke det. Men Norge er et samfunn i omforming. Det er ikke lenger et privatkapitalistisk samfunn i dette ords opprinnelige betydning. Et samfunn i omforming er et forandringenes samfunn. Forandringene kommer delvis som et resultat av den politikk som blir ført, og delvis som et resultat av den tekniske utvikling.

Folkeflyttingen er ett av utslagene av denne prosessen. 170 000 mennesker flytter hvert år fra en kommune til en annen og ofte fra et yrke til et annet yrke. Fattige og økonomisk tilbakeliggende land er ikke plaget av en slik utvikling. Men vi ser den i alle moderne vekstsamfunn. Den voldsomme tekniske utvikling endrer produksjonsforholdene radikalt — ikke bare i jordbruk, skogbruk og fiske, men i alle yrker og på alle områder — også i industrien. La meg få nevne et eksempel. Dersom Volvo skulle produsere sin 1964-produksjon med teknikken fra 1950, måtte arbeidsstokken 10-dobles. En utvikling som den vi ser i industrien, vil vi etter hvert få bl. a. i samferdselen, i anlegg og bygg, og i varehandelen. Kan dette bety fare for sysselsettingen? Nei —. Det er neppe noen grunn til å tro det. Ved reising av ny industri vil det kunne skapes nye arbeidsplasser, og framfor alt vil det bli behov for stadig flere ansatte i de forskjellige tjenesteytende næringer og i undervisning og forskning. Men utviklingen vil føre med seg at mange må regne med å måtte skifte yrke både to og flere ganger.

Etter vår oppfatning er det en viktig oppgave for samfunnet og dets organer å lede denne utviklingen. Vårt mål må være best mulig å utnytte

mulighetene og å hindre skadevirkninger. Dette er kjerneproblemet i den samfunnsutvikling som vi nå befinner oss i. Det har meldt seg både for byer og bygder, og løsningen er ikke minst avhengig av rasjonell distriktsutbygging. En effektiv distriktsutbygging må bygge på den solidariske tanken som arbeiderbevegelsen har brakt inn i norsk politikk. Den forutsetter planøkonomi og samfunnsmessige reguleringer, som også er grunnleggende tanker i den sosialistiske politikk.